

УДК 378(477.51)

ДВАДЦЯТЬ П'ЯТЬ РОКІВ НА СТОРОЖІ ШЕВЧЕНКОВОГО СЛОВА**Шкурко М. П.**

Статтю присвячено труднощам реалізації державної мовної політики для належного функціонування української мови. Також описується діяльність Ніжинського товариства української мови імені Т. Г. Шевченка та Ніжинської міськрайонної благодійної організації “Благодійний фонд “Ніжен”, які роблять усе можливе для відстоювання прав української мови. Наведено низку практичних заходів та рекомендацій, спрямованих на збереження та подальший розвиток рідної мови.

Ключові слова: Тарас Григорович Шевченко, українська мова, Ніжинське товариство української мови імені Т. Г. Шевченка, товариство “Просвіта”, “Благодійний фонд “Ніжен”.

Статья посвящена сложности реализации государственной языковой политики в целях должного функционирования украинского языка. Также описана деятельность Нежинского общества украинского языка имени Т. Г. Шевченко и Нежинской горрайонной благотворительной организации “Благотворительный фонд “Нижен”, которые делают всё возможное для отстаивания прав украинского языка. Приводится ряд практических мер и рекомендаций, направленных на сохранение и дальнейшее развитие украинского языка.

Ключевые слова: Тарас Григорьевич Шевченко, украинский язык, Нежинское общество украинского языка имени Т. Г. Шевченко, общество “Просвіта”, Благотворительный фонд “Нижен”.

The article is devoted to the difficulty of the realization of state language politics regarding the appropriate functioning of the Ukrainian language. The activities of Nizhyn Shevchenko association of the Ukrainian language and “Nizhen” charitable foundation (Nizhyn town&district charity organization) doing everything they can to support the rights of the Ukrainian language are also described. A range of practical measures and recommendations aiming at preservation and further development of the Ukrainian language is given.

Key words: Taras Shevchenko, the Ukrainian language, Nizhyn Shevchenko association of the Ukrainian language, Prosvita association, “Nizhen” charitable foundation.

25 лютого 1989 року відбулися установчі збори Ніжинського товариства української мови імені Т. Г. Шевченка. Ця знакова подія мала місце в Ніжинському державному педінституті імені М. В. Гоголя під час заходів, присвячених 175-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. Найактивнішу участь у створенні товариства взяли викладачі кафедр української мови та літератури, які в той час очолювали Н. І. Бойко та О. Г. Ковальчук. Головував на установчих зборах товариства авторитетний викладач, член Спілки письменників України П. О. Сердюк. Завдяки ректорові Ф. С. Арвату товариство мало змогу збиратися в 215-й аудиторії Гоголівського корпусу педінституту [6, с. 76]. Одним із пріоритетних напрямків діяльності організації стала вимога прийняття законодавства про належний статус української мови в радянських умовах, а саме забезпечення функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. Ця справа увінчалася успіхом: з 1 січня 1990 року набув чинності “Закон про мови в Українській РСР”. Як наслідок, не лише члени товариства, а й усі інші громадяни, зокрема викладачі й службовці, одержали підставу для повернення української мови в діловодство, рекламу, ЗМІ тощо.

На жаль, це тривало до прийняття у липні 2012 року Закону України “Про засади державної мовної політики”. Незважаючи на те, що цей закон суперечить ст. 10 Конституції України, яка закріпила за українською мовою статус державної,

ніхто не оскаржив його в судовому порядку. Однією з причин здачі позицій став поступовий занепад діяльності, спрямованої на захист належного стану української мови в незалежній Україні, зокрема зміна пріоритетів в товаристві “Просвіта” імені Тараса Шевченка, яке стало спадкоємцем товариства української мови. Спроби перезавантажити “Просвіту” зсередини шляхом його модернізації та повернення до засад товариства української мови не увінчалися успіхом, хоча відбулися певні зміни з набранням чинності з 1 січня 2013 року Закону України “Про громадські об’єднання”. Новостворені організації, серед яких асоціації вчителів і викладачів української мови та літератури, поки що не зарекомендували себе як ефективні захисники Шевченкового слова, під яким ми розуміємо не лише художнє слово поета, а й взагалі живу народну мову, з якої те слово пішло. Геній Т. Г. Шевченка виявився у тому, що він з простих народних слів витворив поетичні шедеври – скарби української культури. Письменники завжди боротимуться за збереження й розвиток мови, адже з її занепадом настає й спад у літературній творчості.

Яскравим прикладом погіршення стану української мови є зовнішня реклама, зокрема в столиці [7, с. 8]. Після 22 років державності стає все більш очевидним, що успадкований за часів УРСР столичний статус Києва не набув належного змісту. Навпаки, місто все більше перетворюється на космополітичний мегаполіс, у якому розчинилися осередки плекання національної культури і, що особливо прикро, відповідні державницькі інституції. Хіба не є гримасою сьогодення той факт, що академічний Інститут української мови знаходиться в епіцентрі конфлікту-протесту на вул. Грушевського? І це тоді, коли інститут має нагальну потребу координувати університетські кафедри української мови по всій країні для творення потужного чинника впливу на мовну ситуацію.

Не кращі справи й у Ніжині, університетському містечку, що має сталі українські культурницькі традиції. Зниження вимогливості та принциповості щодо знання ділової української мови навіть у педагогічному виші проявляється на практиці під час добору кандидатів для офісної роботи. Особливо дивує низька мовна підготовка випускників історико-правознавчого факультету та факультету іноземних мов. А в українських філологів відчувається брак ґрунтовних знань із основ славістики. З огляду на розвиток міжнародних ділових взаємин, особливо зі слов’янськими сусідами, належна мовна орієнтація є актуальною.

Більш-менш системно відстоюванням прав української мови ось уже десяток літ займається Ніжинська міськрайонна благодійна організація “Благодійний фонд “Ніжен”. Завдяки діяльності фонду вдалося внести до нової редакції Положення про управління культури і туризму Ніжинської міської ради (12 квітня 2012 року) два пункти щодо реалізації державної мовної політики та належного функціонування української мови.

Так само з ініціативи фонду 17 серпня 2012 року рішенням Ніжинської міської ради було прийнято Порядок розміщення зовнішньої реклами на території міста Ніжина, згідно з яким мовою реклами є українська.

Проте невиконання цього нормативного документу не важко побачити на кожному кроці. Причиною цього є відсутність у місті чіткого механізму контролю за ситуацією у громадських місцях, який є дієвим у деяких інших містах України, наприклад, у Львові та Черкасах [5, с. 3].

Благодійний фонд “Ніжен” співпрацює на мовній ниві з кафедрою української мови Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. За ініціативи фонду у матеріалах наукових конференцій з’явилося декілька статей на мовну тематику Ігоря Качуровського, авторитетного літературознавця й перекладача, прах якого віднедавна спочиває в Крутах Ніжинського району [3, с. 21; 4, с. 3; 2, с. 10; 1, с. 5]. Ігор Качуровський у статті “Про почвірну еволюцію мови” [3, с. 21] звертає увагу на таке деструктивне щодо мови явище як зниження її рівня, вернакуляризація, тобто впровадження в лексику культурного прошарку населення слів і зворотів, запозичених із кримінального жаргону та характерних для низів суспільства.

Як бачимо, навколословна діяльність триває у нас майже безперервно протягом останньої чверті століття як на громадському, так і на науковому рівні, але проблем не стає менше. Мабуть, варто саме зараз – у момент відзначення

200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка, визначитися з тим, щоби Шевченкове слово – українська мова – гарантовано оберігалася та розвивалася разом із нашою державністю. Гасло: “Науку в життя!” варто впроваджувати в повсякденну практику за допомогою суспільного замовлення на наукові розробки та рекомендації. У Ніжині це може бути реалізовано громадськістю шляхом замовлення міської влади університетові госпрозрахункової теми з поліпшення функціонування української мови в нашому місті.

Література

1. Качуровський І. В. Доля українських лінгвістів на тлі радянської мовної політики / І. В. Качуровський // Репресовані мовознавці : збірник наукових праць / науковий редактор Н. І. Бойко. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – С. 103.
2. Качуровський І. В. Пропозиція “НА” у виразах “на Україні”, “на Україну” / І. В. Качуровський // Лінгвоукраїністика у вищих навчальних закладах : матеріали всеукраїнської конференції. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. В. Гоголя, 2008. – С. 142.
3. Качуровський І. В. Про почвірну еволюцію мови / І. В. Качуровський // Література та культура Полісся. Вип. 30 : Культура Полісся та України в історичному, філологічно-мистецькому контексті / відп. ред. і упорядник Г. В. Самойленко. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. В. Гоголя, 2005. – С. 259.
4. Качуровський І. В. Що таке “празька хвороба мови”? / І. В. Качуровський // Література та культура Полісся / відп.ред. і упорядник Г. В. Самойленко. Вип. 33. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. В. Гоголя, 2006. – С. 265.
5. Лист Ніжинської міськрайонної благодійної організації “Благодійний фонд “Ніжен” від 22 листопада 2012 року № 012-016 Виконавчому комітету Ніжинської міської ради / Протокол № 45 засідання виконавчого комітету Ніжинської міської ради від 22 листопада 2012 року. – Ніжин, 2012. – С. 3.
6. Ніжинська “Просвіта”: сторінки історії : збірник статей та матеріалів / упор.: О. Морозов, В. Ємельянов ; відп. ред. М. Шкурко. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2009. – 139 с.
7. Тимощук О. Як захистити пам’ятки від спотворення / О. Тимощук // Урядовий кур’єр. – К., 2013. – № 241.